Konstitutionsutskottets betänkande

1976/77:12

med anledning av propositionen 1976/77:19 om förtroendemannastyrelsen i länsstyrelsen jämte motioner

I detta betänkande behandlas förutom propositionen motionerna 1976/77:13, 15 och 16, som väckts med anledning av propositionen.

Propositionen

I propositionen föreslås en särskild lag om val av ledamöter i länsstyrelses styrelse. I lagen föreskrivs att styrelsen består av 14 ledamöter utöver ordföranden. Dessa ledamöter utses genom val. Valet förrättas av landstinget eller, om det i länet finns kommun som inte ingår i landstingskommun, av landstinget och kommunfullmäktige med den fördelning dem emellan som regeringen bestämmer efter befolkningstalen. I Gotlands län förrättas valet av kommunfullmäktige i Gotlands kommun. För varje ledamot utses en suppleant. Avsikten är att de ytterligare föreskrifter om val av ledamöter och suppleanter som behövs skall meddelas av regeringen. Den nya lagen avses träda i kraft den 1 januari 1977.

Beträffande det framlagda lagförslaget hänvisas till propositionen.

Frågans behandling vid 1975/76 års riksmöte

I propositionen 1975/76:168 om vissa frågor rörande den regionala samhällsförvaltningens uppgifter och organisation föreslogs att länsstyrelsens styrelse skulle utökas till, förutom landshövdingen, 14 särskilt utsedda ledamöter. Av dessa skulle tio representera de politiska partierna och nomineras av dessa. Antalet platser för varje parti skulle stå i proportion till partiernas röstetal i länet vid riksdagsvalet. De fyra återstående ledamöterna skulle ha erfarenhet från näringslivet och arbetsmarknaden i länet. Samtliga ledamöter skulle förordnas av regeringen. För varje ledamot skulle utses en suppleant i samma ordning.

Konstitutionsutskottet tillstyrkte förslaget (KU 1975/76:55). I en reservation hemställdes att riksdagen skulle avslå förslaget i propositionen samt uttala att länsstyrelsen borde bestå av, förutom landshövdingen, 14 ledamöter och 14 suppleanter, samtliga valda av resp. landsting.

Riksdagen beslutade i enlighet med förslaget i propositionen (rskr 1975/76:370). Regeringen har därefter beslutat om ändring i länsstyrelseinstruktionen i enlighet med de riktlinjer som riksdagen har godkänt (SFS 1976:539).

Motionerna

I motionen 1976/77:13 av herr Ollén m. fl. (m) hemställs att riksdagen som sin mening uttalar att suppleant till ledamot i länsstyrelse skall kallas till och ges full närvarorätt vid länsstyrelses sammanträde.

Enligt motionen bör i samband med den i propositionen föreslagna breddningen av representationen i länsstyrelserna supplenaterna alltid medges närvarorätt med full ersättning vid länsstyrelsens sammanträden. En sådan ordning skulle inte bara ligga väl i linje med propositionens allmänt uttalade målsättning utan också stå i överensstämmelse med strävan att i allt fler sammanhang ge suppleanter möjlighet att följa arbetet i de församlingar där de skall kunna tjänstgöra.

I motionen 1976/77:15 av herr Johansson i Trollhättan m. fl. (s) hemställs att riksdagen avslår regeringens proposition 1976/77:19.

I motionen understryks att arbetsuppgifter som i dag ankommer på länsstyrelsen är statliga uppgifter. Det måste mot den bakgrunden te sig främmande att ett kommunalt organ utser 14 av styrelsens 15 ledamöter. Genom den i propositionen föreslagna ordningen skulle länsstyrelsens styrelse närmast kunna komma att uppfattas som ett landstingskommunalt organ. Enligt motionen bör därför nuvarande ordning där regeringen utser samtliga ledamöter i länsstyrelsens styrelse behållas. Gällande ordning innebär vidare att fyra ledamöter i styrelsen skall företräda erfarenhet från länets näringsliv och arbetsmarknad. Sålunda är såväl de stora löntagarorganisationerna som representanter för arbetsgivarna företrädda i samtliga länsstyrelsers styrelser. Erfarenheterna från de nuvarande länsstyrelserna och de centrala ämbetsverken visar enligt motionen att den kunskap och de synpunkter som företrädare för dessa grupper kan tillföra beslutsfattandet är av mycket stor betydelse. Regeringens förslag i propositionen innebär ett klart avsteg från en etablerad praxis av vilken goda erfarenheter föreligger och måste uppfattas som en utmaning mot arbetstagarnas och näringslivets organisationer. Visserligen sägs i propositionen att det är angeläget att erfarenhet från näringslivet och arbetsmarknaden i länet blir företrädd i styrelsen, men uttalandet blir en till intet förpliktande anvisning till landstingen. Det förutsätter enligt motionen att representanterna skall tvingas ta partipolitisk ställning och låta sig representeras genom de politiska partierna, för att bli företrädda i styrelsen.

I motionen 1976/77:16 av herr Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen uttalar att särskild representation för det privata näringslivet ej bör inskrivas i länsstyrelseinstruktionen.

Enligt motionen är det stötande att i länsstyrelseinstruktionen tas in föreskrifter om representation för kapitalägarna. I motionen erinras om att vänsterpartiet kommunisterna redan tidigare intagit denna ståndpunkt.

Utskottet

Enligt utskottet är det, som framhålls i propositionen, angeläget att länsinvånarna bättre än hittills bereds tillfälle att utöva inflytande på sammansättningen av förtroendemannastyrelsen i länsstyrelsen. Genom propositionens förslag kommer landstingen att utse samtliga styrelseledamöter utom ordföranden, vilket innebär att de politiska partiernas styrka återspeglas i förtroendemannastyrelsen. Utskottet anser i likhet med vad som anförs i propositionen att en sådan förstärkning av landstingens ställning inom länen bör komma till stånd. Även i övrigt biträdet utskottet propositionens förslag och avstyrker följaktligen motionerna 1976/77:15 och 16.

Vad gäller motionen 1976/77:13 om närvarorätt för suppleant i länsstyrelses förtroendemannastyrelse hänvisar utskottet till sina uttalanden i betänkandet KU 1976/77:11, vari utskottet förordade att frågan om suppleanters närvarorätt m. m. vid sammanträden i statliga styrelser görs till föremål för utredning.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen

1. med avslag på motionen 1976/77:15 bifaller propositionen 1976/77:19,
2. avslår motionen 1976/77:16,
3. avslår motionen 1976/77:13.

Stockholm den 25 november 1976

På konstitutionsutskottets vägnar
KARL BOO

Närvarande: herrar Boo (c), Johansson i Trollhättan (s), Björck i Nässjö (m), Mossberg (s), Fiskesjö (c), Svensson i Eskilstuna (s), Nordin (c), Karlsson i Malung (s), Gustafsson i Ronneby (s), Kindbom (c), Nyquist (s), fru Hammarbacken (c), fru Cederqvist (s), herrar Tarschys (fp) och Unckel* (m).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar Johansson i Trollhättan, Mossberg, Svensson i Eskilstuna, Karlsson i Malung, Gustafsson i Ronneby, Nyquist och fru Cederqvist (alla s) som anser att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Frågan om förtroendemannastyrelsens sammansättning i länsstyrelsen har behandlats i riksdagen vid flera tillfällen under senare år. Riksdagen beslöt

så sent som i maj 1976 (prop. 1975/76:168, KU 55, rskr 370) att länsstyrelsens styrelse skulle utökas till, förutom landshövdingen, 14 särskilt utsedda ledamöter. Enligt den av riksdagen beslutade ordningen skall tio av de särskilt utsedda ledamöterna representera de politiska partierna och nomineras av dessa. Antalet platser för varje parti skall stå i proportion till partiernas röstetal i länet vid riksdagsvalet. De fyra återstående ledamöterna skall ha erfarenheter från näringslivet och arbetsmarknaden i länet. Samtliga ledamöter skall förordnas av regeringen. För varje ledamot skall utses en suppleant i samma ordning.

Utskottet framhöll (KU 1975/76:55) att de nya bestämmelserna för hur förtroendemannastyrelsen skall utses garanterar länets invånare en rättvis och kometent representation i styrelsen. Samtidigt framhöll utskottet att erfarenheterna från de nuvarande länsstyrelserna och de centrala ämbetsverken visar att den kunskap och de synpunkter som företrädare för olika intresseorganisationer kan tillföra beslutsfattandet är av mycket stor betydelse. Det är med hänsyn härtill värdefullt att styrelsen utöver de partinominerade ledamöterna kompletteras med ledamöter som har erfarenheter från länets näringsliv och arbetsmarknad.

De nya bestämmelserna har ännu inte tillämpats. Enligt utskottets mening äger skälen för den av riksdagen tidigare beslutade ordningen alltjämt giltighet. Erfarenheterna av denna ordning bör därför avvaktas. I propositionen 1976/77:19 anförs heller inga andra skäl för att ånyo ändra bestämmelserna än att förtroendemannastyrelsens sammansättning bör återspegla de politiska partiernas styrka i länet. Som utskottet framhållit har emellertid detta önskemål redan tillgodosetts.

I likhet med vad som sägs i motionen 1976/77:15 anser utskottet att regeringens förslag i propositionen innebär ett klart avsteg från en etablerad praxis att låta företrädare för arbetsmarknadsorganisationerna nominera företrädare i styrelserna för statliga myndigheter. Erfarenheterna av denna praxis är mycket goda och regeringens förslag måste därför, som framhålls i motionen, uppfattas som en utmaning mot arbetstagarnas och näringslivets organisationer.

Liksom motionärerna anser utskottet vidare att flera skäl talar mot att landstinget utser samtliga ledamöter i länsstyrelsens förtroendemannastyrelse. Som utskottet framhöll när frågan senast behandlades är det viktigt att beakta att de arbetsuppgifter som ankommer på länsstyrelsen är statliga uppgifter. Det måste mot den bakgrunden te sig främmande att ett kommunalt organ utser 14 av länsstyrelsens 15 ledamöter. En sådan ordning kan bidra till att skapa oklarhet om ansvarsförhållandena samtidigt som landstingen kan komma att uppfattas få ställning som en "överkommun".

I detta sammanhang vill utskottet erinra om uttalandet i propositionen 1975/76:168 att länsstyrelsens planeringsarbete givetvis bedrivs i samråd med bl. a. landstingskommunen och kommunerna i länet. I frågor av större regionalpolitiskt intresse som t. ex. länsprogram, fysisk riksplanering och

regional trafikplanering bör landstingets och kommunernas beslutande församlingar få yttra sig. I länsstyrelsens samrådsskyldighet ingår vidare enligt länsstyrelseinstruktionen att för landstingskommunen och länets kommuner varje år redovisas aktuella frågor i anslutning till länsplaneringen.

Vad gäller motionen 1976/77:13 om närvarorätt för suppleant i länsstyrelses förtroendemannastyrelse hänvisar utskottet till sina uttalanden i betänkandet KU 1976/77:11, vari utskottet förordade att frågan om suppleanters närvarorätt m. m. vid sammanträden i statliga styrelser görs till föremål för utredning.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen

1. med bifall till motionen 1976/77:15 avslår propositionen 1976/77:19
2. avslår motionen 1976/77:16
3. avslår motionen 1976/77:13.